

KÜRESEL EKONOMİK, POLİTİK VE JEOPOLİTİK RİSKLERİN BİREYSEL VE KURUMSAL FİNANSAL İŞLEMLERE ETKİSİ

THE IMPACT OF GLOBAL ECONOMIC, POLITICAL AND GEOPOLITICAL RISKS ON INDIVIDUAL AND CORPORATE FINANCIAL TRANSACTIONS

Serkan DEMİREL¹

Öz

Bu çalışmada bireysel ve kurumsal finansal işlemler üzerinde küresel ekonomik ve politik risk ile jeopolitik riskin etkileri gözlemlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada bağımsız değişken olarak “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” ile “Jeopolitik Risk Endeksi” değişkenleri; bağımlı değişken olarak “Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı”, “Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı”, “Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı” ve “Protestolu Senet Sayısı” değişkenleri seçilmiştir. Bu anlamda çalışmaya konu olan zaman serileri 2012 yılının 3. çeyreği ile 2023 yılının 1. çeyreği arasındaki 43 çeyreklik dönemi kapsamaktadır. Çalışmada durağanlık sınaması için literatürde sıklıkla kullanılan ADF (Augmented Dickey-Fuller) birim kök testi kullanılmıştır. İlişkilerin incelenmesi için birbirinden farklı olarak 4 ayrı ARDL modeli kullanılmıştır. ARDL modelinde içsel ve dışsal değişkenler için optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi için VAR modeli kullanılmıştır. Sınır testi ile değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin tespiti yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; Bireysel kredi borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı hem uzun hem de kısa vadede küresel ekonomik ve politik risk endeksi ve jeopolitik risk endeksinden etkilenmemektedir; karşılıksız çek işlemi yapılan kişi sayısı, küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile kısa vadede pozitif, uzun vadede ise negatif ilişkilidir; bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı, jeopolitik risk endeksi ile kısa vadede pozitif, küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile uzun vadede negatif ilişkilidir ve protestolu senet sayısı, sadece uzun dönemde küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile negatif ilişkilidir.

Anahtar kelimeler: Küresel Ekonomi, Politik Risk, Jeopolitik Risk, Bireysel Finansal İşlemler, Kurumsal Finansal İşlemler.

Abstract

This study aims to observe the effects of global economic and political risk and geopolitical risk on individual and corporate financial transactions. In the study, "Global Economic and Political Risk Index" and "Geopolitical Risk Index" variables are selected as independent variables, while "Number of Individuals who have defaulted on Personal Loans", "Number of Bad Checks", "Number of Individuals who have defaulted on Personal Credit Cards" and "Number of Protested Promissory Notes" variables are selected as dependent variables. In this sense, the time series subject to the study cover the 43-quarter period between the 3rd quarter of 2012 and the 1st quarter of 2023. The ADF (Augmented Dickey-Fuller) unit root test, which is frequently used in the literature, is used for the stationarity test. Four separate ARDL models are used to examine the relationships. The VAR model is used to determine the optimal lag length for endogenous and exogenous variables in the ARDL model. The bounds test was used to determine the long-run relationship between the variables. According to the findings of the research, the Number of Individual Loan Defaulters is not affected by the Global Economic and Political Risk Index and the Geopolitical Risk Index in both the long and short run; the Number of Individuals with Bad Checks is positively related to the Global Economic and Political Risk Index in the short run and negatively related to it in the long run; Number of Individual Credit Card Debt Defaulters is positively related to the Geopolitical Risk Index in the short run and negatively related to the Global Economic and Political Risk Index in the long run; and Number of Protested Bills is negatively related to the Global Economic and Political Risk Index only in the long run.

Keywords: Global Economic, Political risk, Geopolitical Risk, Retail Financial Transactions, Corporate Financial Transactions.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, sdemirel@gelisim.edu.tr,

Orcid: 0000-0002-7285-1504

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi: 06.10.2023 – Kabul Tarihi: 25.01.2024

DOI:10.17755/esosder.1372282

Atf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2024;23(90): 645-667

Bu çalışma Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 (CC BY-NC 4.0) kapsamında açık erişimli bir makedir.

This work is an open access article under [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0).

1. GİRİŞ

Küresel ekonomik, politik ve jeopolitik riskler, bireysel ve kurumsal finansal işlemleri etkileyen önemli faktörlerdir. Bu riskler, finansal piyasalarda dalgalanmalara, yatırım kararlarında belirsizliğe ve varlık değerlerinde ani değişimlere neden olabilir.

Küresel ekonomik riskler, dünya genelindeki ekonomilerin büyüme, enflasyon, faiz oranları ve ticaret dengesi gibi faktörlerdeki belirsizlikleri içermektedir. Küresel ekonomik risk, enflasyon belirsizliği, durgunluk, işsizlik endişeleri ve benzerlerini içeren ekonominin öngörülemez görünümüyle ilgili risklerdir. Ekonomi politikası belirsizliği, ulusal güvenlik, tıbbi bakım ve para, maliye, ticaret ve diğer ilgili politikalar gibi ülkeye özgü ekonomi politikalarının neden olduğu belirsizlikle ilgilidir. Ayrıca, siyasi belirsizlik, hükümetlerin valilik seçimleri, göçmenlik yasaları, devlet sübvansiyonları gibi gelecekteki eylemleri olarak tanımlanmaktadır (Pástor, ve Veronesi, 2012).

Belirsizlik, hem finansal hem de makroekonomik değişkenlere yönelik ve para politikasının aktarımı ve etkinliği açısından dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Ancak merkez bankaları genellikle döviz kuru istikrarı gibi hedef sonuçları olan belirli parasal ve makroekonomik hedefler belirler ve böylece başarılarını artırmak için politika önlemleri geliştirirler. Ayrıca, beklentileri, para politikası sonuçları üzerinde etkisi olan faiz faktörlerinin dinamik davranışını çevreleyen belirsizliği de dikkate alır. Kısaca ifade etmek gerekirse, küresel ekonomik belirsizlik, döviz kuru üzerinde doğrudan ve dolaylı etkiler yaratabilen ve dolayısıyla döviz kuru yönetimi politikalarını etkileyen ekonomi politikası belirsizliğini tetikleyebilmektedir (Beckmann ve Czudaj, 2017; Olanipekun vd., 2019a; Olanipekun vd., 2019b).

Belirli bir ülke için politik risk, ülke hükümetinin eylemlerinin veya ülkenin yürütme, yasama veya yargı kurumlarının verimsiz işleyişinin o ülkedeki bir yatırımın değerini olumsuz etkileme riski olarak tanımlanmaktadır. Politik riskin en doğrudan biçimi hükümetin özel varlıklara veya çıktılara el koyması ve kamulaştırma şeklindedir. Ayrıca, politik risk, ilgili hükümet politikalarının istikrarsızlığını ve özellikle mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin olarak hukuk sisteminin gücünü de içermektedir. Son olarak, genel grevler, terörizm ve (iç) savaş gibi iç ve dış çatışmalar da siyasi riskin bileşenleri olarak değerlendirilmektedir (Bekaert vd., 2014).

Politik istikrarsızlık, bir ülkedeki politik belirsizlikleri artırarak politik riski yükseltmektedir. Bu durum, hem finansal piyasaları hem de reel ekonomik değişkenleri etkileyerek ülke ekonomilerini derinden etkilemektedir. Bankacılık sektörü bu etkilerden arz ve talep cephesinde etkilenmektedir. Riskin artması faiz oranlarını yükseltirken, bu durum da bankaların maliyetlerini artırmaktadır. Öte yandan, faiz oranlarının yükselmesi kredi maliyetlerini artırmakta ve ekonomik birimlerin kredi taleplerini düşürmektedir. Özellikle öz sermaye yapılarının güçlü olmadığı ülkeler, örneğin Türkiye gibi, kriz dönemlerinde nakit akış dengelerini koruyabilmek veya sağlayabilmek için kredi kullanma eğiliminde olabilirler. Normal dönemlerde ise bu tür ülkelerdeki firmalar yatırımlarının finansmanı için kredi kullanmaktadır. Politik istikrarsızlık, bu kredilendirme süreçlerini ve dolayısıyla bankacılık sektörünü etkileyerek ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır (Yalçınkaya vd., 2016).

20. yüzyıl boyunca sıkça tekrarlanan iç savaşlar, uluslararası savaşlar, siyasi huzursuzluklar ve terörist saldırılar gibi olayların, özellikle iç savaşların, dünya genelinde önemli bir etkisi olmuştur. İç savaşlar, ulusların büyük bir kısmını etkileyen ciddi olaylar haline gelmiştir. Aynı zamanda, bu tür olaylarla ilişkilendirilen önemli gelişmeler, jeopolitik istikrarsızlığın artmasına neden olmuştur. Özellikle son yıllarda yaşanan olaylar, örneğin 2001'deki Dünya Ticaret Merkezi saldırısı, 2015'teki Paris saldırısı, 2016'da Birleşik Krallık'ın

AB'den ayrılma kararı ve ABD'de Donald Trump'ın seçilmesi gibi olaylar, jeopolitik risklerin artmasına katkıda bulunmuştur. Bu tür politik gelişmeler, finansal, makroekonomik ve ekonomik politika belirsizlikleriyle birleşerek ülkeleri olumsuz etkilemiştir. Bu gelişmeler jeopolitik riskleri tetiklemiş ve finans, ekonomi ve politika riskleri ile birlikte olumsuz etkiler yaratmıştır (Bouoiyour vd., 2019).

Jeopolitik risk, belirsizliğe oldukça önemli bir katkıda bulunmaktadır. Bu risk, ekonomik ve politika belirsizliği ile birlikte, ekonomik faaliyetler üzerinde olumsuz etkisi olan bir 'belirsizlik üçlüsü' oluşturmaktadır (Bekaert vd., 2014; Caldara ve Iacoviello, 2022; Carney, 2016). Jeopolitik risk, "savaşlar, terör eylemleri ve uluslararası ilişkilerin normal ve barışçıl seyrini etkileyen devletlerarasındaki gerilimlerle ilişkili risk" (Caldara ve Iacoviello, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Körfez Savaşı, 11 Eylül terör saldırıları, 2003 Irak işgali, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve son olarak İsrail- Hamas savaşı gibi bir dizi olumsuz jeopolitik riskin hem makro hem de mikro düzeylerdeki gerçek etkileri piyasalarda kendini göstermektedir.

Girişimciler, merkez bankası yetkilileri ve piyasa katılımcıları jeopolitik riski yatırım kararlarında kritik bir faktör olarak kabul etmektedir. Özellikle İngiltere Merkez Bankası, ekonomik belirsizlik, jeopolitik risk ve politika belirsizliği gibi faktörlerin ekonomiyi olumsuz etkileyebilecek önemli unsurlar olarak gördüğünü ifade etmektedir. Ayrıca, Avrupa Merkez Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi önemli kurumlar, jeopolitik gerilimlerin finans ve yatırımlar dolayısıyla ekonomi üzerindeki risklerini sürekli olarak vurgulamaktadırlar. Bu kurumlar, jeopolitik olayların ve tehditlerin, insan hayatı kaybı, sermaye stokunun tahrip edilmesi, artan askeri harcamalar veya ihtiyati davranışta artış gibi çeşitli yollarla makroekonomik değişkenleri nasıl etkileyebileceğini inceleyen ekonomik modelleri dikkate almaktadırlar. (Carney, 2016; Caldara ve Iacoviello, 2022).

Jeopolitik riskin şirket ödemelerini etkileyebileceği iki görüşe dayanmaktadır. Buna göre jeopolitik riskin nakit akışı belirsizliğini ve finansal sıkıntı riskini iki olası yolla artırabileceği öne sürülmektedir. Yapılan çalışmalar, jeopolitik çatışmaların hisse senedi getirilerini düşürdüğünü ve sermaye piyasası oynaklığını artırdığını (Bloom, 2009; Brounen ve Derwall, 2010; Chesney vd., 2011) ve bunun da daha fazla nakit akışı belirsizliğine yol açtığını göstermektedir. Ayrıca olumsuz jeopolitik olayların neden olduğu belirsizliğin verimlilik, çıktı veya satış hacminde dramatik bir düşüşle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalarda mevcuttur (Abadie ve Gardeazabal, 2003; Abadie ve Gardeazabal, 2008; Bloom, 2009; Caldara ve Iacoviello, 2022). Bu doğrultuda, jeopolitik belirsizlikten kaynaklanan verimlilik veya satış hacmindeki bir azalma nakit akışı riskini daha da artırabilir. Öte yandan, olumsuz jeopolitik olayların neden olduğu artan belirsizlik, dış finansman maliyetlerinin yükselmesine, finansal kısıtlamaların sıklaşmasına ve dolayısıyla daha yüksek düzeyde finansal sıkıntı riskine yol açmaktadır (Francis vd., 2014; Pastor ve Veronesi, 2012, 2013).

Sonuç olarak, küresel ekonomik, politik ve jeopolitik riskler, bireysel ve kurumsal finansal işlemleri derinden etkileyebilir. Bu risklere karşı dikkatli bir risk yönetimi stratejisi benimsemek, yatırımcılar için önemlidir. Bu stratejiler, riskleri azaltmaya, portföyleri çeşitlendirmeye ve uzun vadeli mali hedefleri korumaya yönelik olmalıdır. Küresel ekonomik, politik ve jeopolitik riskler aynı zamanda Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler üzerinde önemli negatif etkiler yaratabilmektedir.

Türkiye'de politik istikrarsızlığın kökenleri içsel ve dışsal faktörlerden kaynaklanmaktadır. İçsel faktörler arasında siyasi olaylar, seçimler, terör olayları ve toplumsal gerginlik yer alırken, dışsal faktörler arasında ise komşu ülkelerle ilişkiler ve coğrafi konumun etkisi öne çıkmaktadır. Bunların dışında küresel ekonomik, politik ve jeopolitik faktörle de ülke içerisinde bireysel ve kurumsal finansal işlemlerin seyrini sürekli değiştirmektedir.

Bireysel kredi kartı borcundan dolayı yasal takibe intikal etmiş kişi sayısı 2023 yılı Kasım ayında 93 bin kişi oldu. Bireysel kredi borcundan dolayı yasal takibe intikal etmiş kişi sayısı ise aynı dönemde 106 bin kişi olmuştur. Ocak-Kasım 2023 döneminde, bir önceki yıl aynı döneme göre bireysel kredi veya bireysel kredi kartı borcundan dolayı yasal takibe intikal etmiş kişi sayısı yüzde 15 azalarak 1,2 milyon kişi oldu. Risk Merkezi verilerine göre, Kasım 2023 itibarıyla bireysel kredi kartlarını da içeren bireysel kredilerde tasfiye olunacak alacakları bir önceki yıla göre yüzde 40 artış ile 47 milyar TL olmuştur.

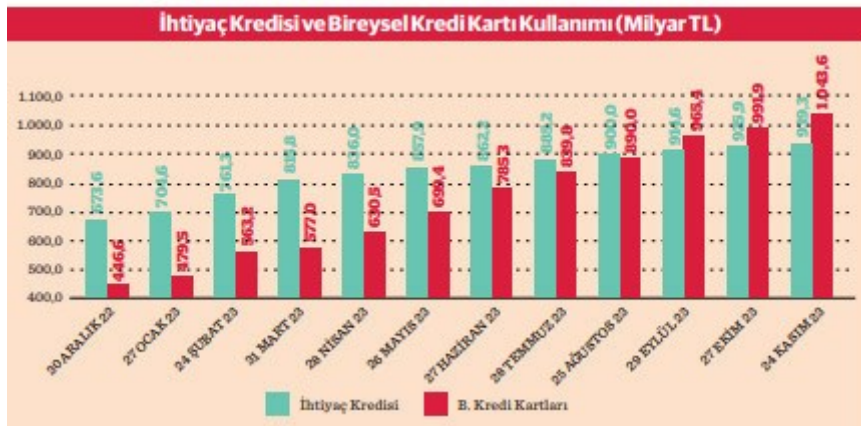
*Bireysel kredi ve bireysel kredi kartı borcundan dolayı yasal takibe intikal etmiş kişiler bir kez sayılarak hesaplanmıştır.

Kaynak: TBB Risk Merkezi

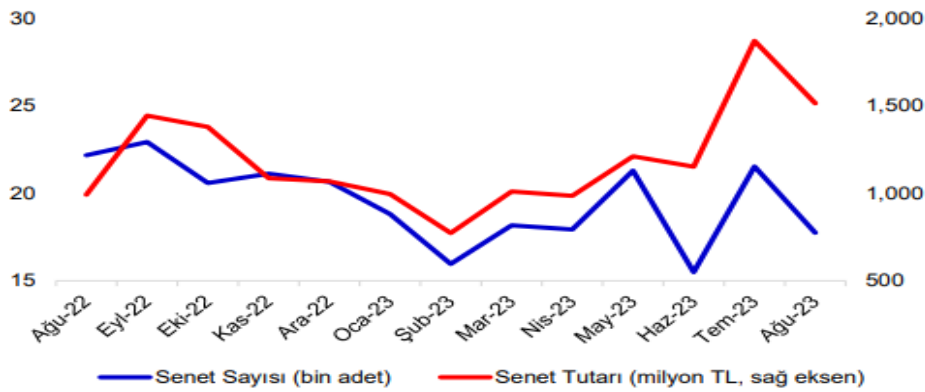
Şekil 1: Negatif Nitelikli Bireysel Kredi ve Kredi Kartı* (Ocak- Kasım 2023, bin kişi)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) verilerine göre (Tablo 1) bireysel kredi kartı borçlanma bakiyesi 27 Aralık 2022 itibarıyla 446,6 milyar lira iken 24 Kasım 2023 itibarıyla 1.043,6 milyar seviyesine yükselmiştir. Bireysel kredi kartı borçları 2022-2023 büyüme yüzdesi ise %133,7 oranında ve net 597 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde ihtiyaç kredilerinde Aralık 2022 573,6 milyar lira olan tutar, Kasım 2023'te yaklaşık %60 artışla 919,3 milyar liraya ulaşmıştır (www.bddk.org.tr)

Tablo 1: İhtiyaç Kredisi ve Bireysel Kredi Kartı Borçları (Milyar TL)

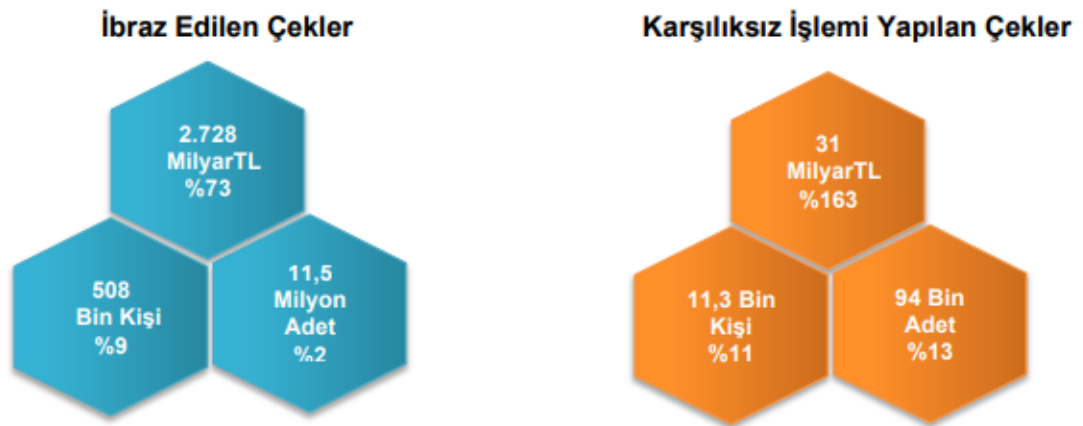
Türkiye’de 2023 Ağustos ayında toplamda 17,7 bin adet senet protesto edilmiş ve bu senetlerin parasal değeri 1.5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Aşağıdaki şekilde son bir yılda aylık olarak protesto edilen senet sayısı ve tutarları verilmiştir.

Kaynak: TBB Risk Merkezi,

Şekil 2: Protesto Edilen Senet Tutar ve Sayısı (Aylık Gerçekleşmeler)

Türkiye’de 2023 yılı Ocak-Ağustos döneminde karşılıksız çek adedi 94 bin, toplam tutarı ise 31 milyar TL gerçekleşmiştir. Şekil 2’de görüldüğü üzere bir önceki yıla göre; ibraz edilen çek adedi yüzde 2 artarken, keşideci sayısı (tekilleştirilmiş) yüzde 9, çek tutarı ise yüzde 73 artmıştır.

Kaynak: TBB Risk Merkezi,

Şekil 3: Ocak - Ağustos 2023, yıllık yüzde değişme

Sonuç olarak Türkiye’de gerek ülke içi gerek küresel anlamda yaşanan ekonomik, finansal, politik ve jeopolitik riskler finansal işlemlerin seyrini olumsuz etkilemiştir denilebilir.

Bu çalışmada bireysel ve kurumsal finansal işlemler üzerinde küresel ekonomik ve politik risk ile jeopolitik riskin etkileri gözlemlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada bağımsız değişken olarak “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” ile “Jeopolitik Risk Endeksi” değişkenleri; bağımlı değişken olarak “Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı”, “Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı”, “Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı” ve “Protestolu Senet Sayısı” değişkenleri seçilmiştir. Bu anlamda çalışmaya konu

olan zaman serileri 2012 yılının 3. çeyreği ile 2023 yılının 1. çeyreği arasındaki 43 çeyreklik dönemi kapsamaktadır.

Bu çalışma literatüre iki şekilde katkıda bulunmaktadır. İlk olarak küresel, politik ve jeopolitik belirsizliğin finansal işlemler üzerindeki ekonometrik tahminleri gerçekleştirmiştir. İkinci olarak bu risklerin tanımlanmasıyla ilgili akademik literatüre de katkıda bulunulmuştur, çünkü belirsizlik ve finansal değişkenler arasındaki nedenselliğin yönünü belirleyerek etkisinin büyüklüğünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR

Literatürde küresel ekonomik ve politik belirsizliğin çeşitli göstergeleri ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Berger vd., (2017) 20 gelişmiş ekonomiyi kapsayan stokastik oynaklığa sahip dinamik bir faktör modeli aracılığıyla küresel belirsizliği ölçmüştür. Elde ettikleri sonuçlar, 1970'lerin başında, 1980'lerde ve büyük durgunluk sırasında olduğu gibi geçmişte belirsizliğin keskin bir şekilde arttığını göstermektedir. Carriero vd., (2020) çalışmalarında uluslararası makroekonomik belirsizliği ve bunun büyük ekonomiler üzerindeki etkilerini ölçmek için; biri 19 sanayileşmiş ülke için GSYİH büyüme oranlarını, diğeri ise ABD ve euro için daha geniş bir makroekonomik göstergeler setini içeren iki veri seti kullanılmışlardır. Çalışmada belirsizlik şoklarının (sürpriz artışlar) GSYİH'yi ve birçok bileşeni düşürdüğü, işgücü piyasası koşullarını olumsuz etkilediği, hisse senedi fiyatlarını düşürdüğü ve bazı ekonomilerde para politikasının gevşemesine yol açtığı ifade edilmiştir. Shen vd., (2017), küresel belirsizlik şoklarının bir dizi küresel makroekonomik değişken ve emtia piyasaları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Redl (2017), yurtiçi belirsizlikteki artışın Birleşik Krallık ekonomisi üzerindeki etkisini değerlendirirken, küresel belirsizlik şoklarının etkisi için bir kontrol değişkeni olarak hizmet eden küresel bir ölçü oluşturmuştur. Carri'ere-Swallow ve C'espedes (2013), gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler arasındaki farklılıklara odaklanarak, yatırım ve özel tüketimin küresel belirsizlik şoklarına tepkisindeki ülkeler arası heterojenlikleri araştırmışlardır.

Mumtaz ve Theodoridis (2017) ve Ozturk ve Sheng (2018) hem ortak (küresel) hem de ülkeye özgü belirsizlik ölçütlerini dikkate alırken, Mumtaz ve Musso (2019) ekonomik politik belirsizliğe bölgesel bir bakış açısı ekleyerek 44 ekonomi üzerindeki bu etkiyi incelemişlerdir. Çalışmada belirsizlikteki ani artışların hem reel hem de nominal değişkenleri baskıladığını; tepkinin büyüklüğü ise ülkeye özgü özelliklere ve ekonominin durumuna göre değiştiğini ifade edilmiştir. Pfarrhofer (2019) uluslararası makroekonomik belirsizlik şoklarının etkisini, Bayesian modeli kullanarak analiz etmiş ve bu tür şokların etkisinin ülkeler arasında oldukça büyük olduğunu bulmuştur. Crespo Cuaresma vd., (2019) uluslararası belirsizlik şoklarının G7 ülkeleri üzerindeki makroekonomik sonuçlarını, faktör stokastik oynaklığı içeren büyük ölçekli bir Bayesyen vektör otoregresyonu ile araştırmış ve ele alınan tüm ekonomilerde büyük etkiler olduğunu tespit etmişlerdir. Belke ve Osowski (2019) Amerika Birleşik Devletleri ve Euro bölgesindeki belirsizlik şoklarının üçüncü ülkelere yayılmasını inceleyerek, sınır ötesi bir bakış açısı ortaya koymuşlardır. Baker vd., (2016) ile Baker ve Bloom (2013) belirsizlik ve büyüme arasındaki nedensel ilişkiyi belirlemek için hisse senedi fiyatlarının seviyesi ve oynaklığındaki değişiklikleri doğal afetler, terör saldırıları veya siyasi çalkantılarla ilişkilendirmişlerdir. Miescu (2019) ülkeye özgü belirsizlik şoklarını küresel belirsizliğin ortalamasıyla yaklaştırarak yerel ekonomik koşullara dışsal olan bir ölçü elde etmiştir.

Jeopolitik riskin makro ve mikro etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar; makro düzeyde, jeopolitik riskin küresel sermaye akışını (Butler ve Joaquin, 1998), finansal piyasa istikrarını (Pastor ve Veronesi, 2013), petrol piyasalarını (Bouoiyour vd., 2019), yeşil tahvil piyasalarını (Lee vd., 2021) vb. olumsuz etkilediğinin olduğu ifade edilmiştir. Mikro düzeyde ise Caldara ve Iacoviello (2022) jeopolitik riskin kurumsal yatırım ve istihdam üzerindeki olumsuz

etkilerinden bahsetmektedirler. Yapılan diğer çalışmalarda ise, firmaların daha fazla jeopolitik belirsizliğe tepki olarak sermaye yatırımını ve istihdamı azalttıkları ifade edilmiştir (Caldara ve Iacoviello, 2022; Wang vd., 2019).

Adra vd., (2023) çalışmalarında jeopolitik riskin şirket ödeme politikası üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Haber bazlı bir jeopolitik risk endeksinden yararlanarak, firmaların daha yüksek jeopolitik riske karşılık olarak hisse geri alımlarını azaltarak daha muhafazakâr bir ödeme politikası benimsediklerini, ancak jeopolitik riskin nakit temettüler üzerindeki etkilerinin önemsiz olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada ayrıca nakit akışı belirsizliği ve finansal sıkıntı riskinin, jeopolitik riskin şirket ödeme politikasını etkilediği iki potansiyel kanal olduğu ifade edilmiştir. Bulgular jeopolitik riskin hisse geri alımı üzerindeki etkilerinin, ürün piyasası rekabetine daha fazla maruz kalan ve daha yüksek finansal sıkıntı tehdidiyle karşı karşıya olan firmalar için daha belirgin olduğunu göstermektedir.

Caldara ve Iacoviello (2018), Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Kanada'da yayınlanan önde gelen uluslararası gazetelerde jeopolitik risk ile ilgili makalelerin sıklığını sayan bir algoritma kullanarak yeni bir jeopolitik risk endeksi oluşturmuştur. Vektör otoregresyon (VAR) modeli parametrelerini tahmin ederek, jeopolitik riskteki dışsal dalgalanmaların, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere gelişmiş ekonomilerde ekonomik faaliyetlerde ve hisse senedi getirilerinde azalmaya yol açtığını bulmuşlardır.

Literatürde yapılan diğer çalışma bulgularına göre jeopolitik sorunların neden olduğu belirsizlikler, finansal ve ekonomik sistemlerin güvenliğini ve istikrarını ciddi şekilde tehdit etmektedir. Bu çalışmalar bölgesel veya küresel ekonomik sonuçlarla ilişkili jeopolitik risklerin herhangi bir ülkenin işletme ve kalkınma faaliyetlerini ciddi anlamda etkilediğini ifade etmişlerdir (Hemrit, 2021; Olasehinde-Williams ve Balcılar, 2020; Lee ve Lee, 2020; Al-Mam vd., 2020; Khan vd., 2020; AbdelLatif ve El-Gamal, 2019; Apergis vd., 2017).

3. YÖNTEM

Veri Seti

Çalışmanın veri setinde bireysel ve kurumsal finansal işlemleri temsilen dört bağımlı değişken seçilmiştir. Söz konusu bağımlı değişkenler üzerinde “*Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi*” ile “*Jeopolitik Risk Endeksi*” değişkenlerinin etkileri gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bu hususta, çalışmaya konu olan zaman serileri 2012 yılının 3. çeyreği ile 2023 yılının 1. çeyreği arasındaki 43 çeyreklik dönemi kapsamaktadır. Bahsedilen değişkenler aşağıdaki Tablo 1’de özetlenmiştir.

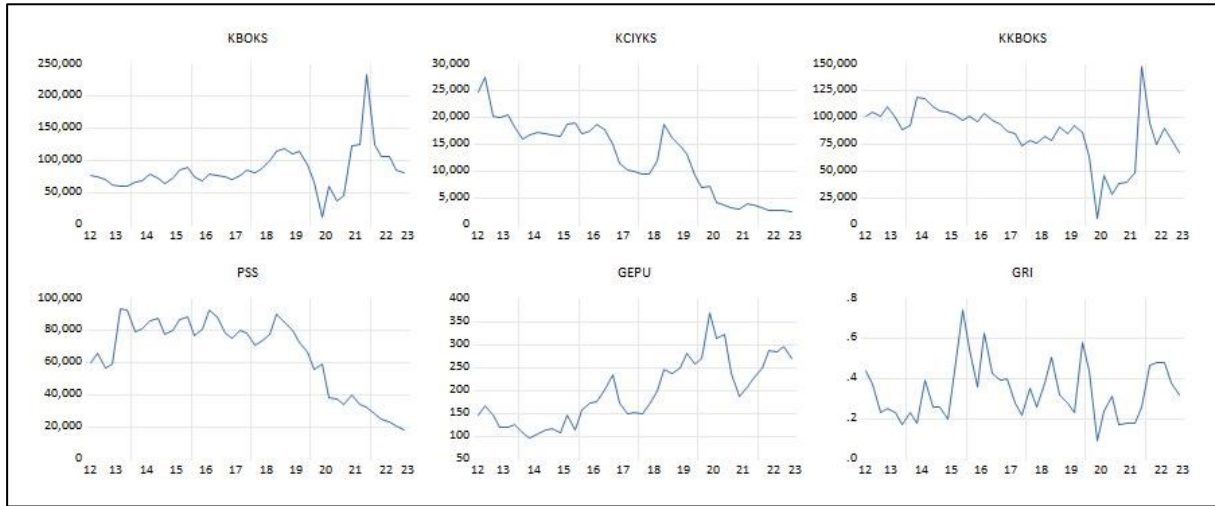
Tablo 2: Veri Seti

Bağımsız Değişkenler	Çalışmadaki Kısaltmalar	Kaynak
Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi	GEPÜ	policyuncertainty.com
Jeopolitik Risk Endeksi	GRI	policyuncertainty.com
Bağımlı Değişkenler	Çalışmadaki Kısaltmalar	Kaynak
Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	KBOKS	TBB RİSK MERKEZİ

Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı	KCIYKS	TBB RİSK MERKEZİ
Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	KKBOKS	TBB RİSK MERKEZİ
Protestolu Senet Sayısı	PSS	TBB RİSK MERKEZİ

Tablo 1’de değişkenlerin birimleri ve sayısal büyüklükleri farklı olduğundan çalışma verilerin standartlaştırılmış formlarıyla devam etmektedir. Burada her bir gözlem değerinin serinin ortalamasından çıkarılıp serinin standart sapmasına bölüldüğü "StandardScaler" olarak isimlendirilen yöntem kullanılmıştır. Değişkenlerin standartlaştırılması, onları belli ölçüde azaltılmasının yanı sıra herhangi bir bilgi kaybına yol açmaz (Canoz, 2022).

Grafik 1, sırasıyla KBOKS, KCIYKS, KKBOKS, PSS, GEPU ve GRI değişkenlerinin zamansal görünümünü sunmaktadır. Zaman serisi grafiklerini gözlemlemek, hangi testlerin kullanılacağına karar vermede kullanılabilecek bilgiler sağlayarak araştırmacılara yardımcı olabilir. Grafikselleştirme, zaman aralıkları, trend etkileri ve sabit etkiler de dahil olmak üzere ön testlere yönelik temel hususları araştırmacıya gösterebilir.

Grafik 1: Değişkenlerin Zamansal Görünümü

Değişkenlere ait grafikler incelendiğinde, kullanılacak birim kök testlerinde kesişimin dikkate alınması gerektiği çıkarımında bulunulabilir. Genel olarak bir trend etkisinden söz edilemez. Bunun yanı sıra, 2018 yılı itibariyle özellikle GEPU’da kayda değer bir yükseliş olduğu gözlenmektedir. Ancak, Kovid sonrası ilk yılda bu etki azalmaktadır. GRI ise daha volatil şekilde yataya paralel seyretmektedir. KKBOKS 2019 yılına kadar aynı düzeyde devam ederken, 2020 ilk çeyreğinde sert bir düşüş ve ardından da keskin bir yükseliş kaydetmiştir. 2021 yılını sonrası tekrar sert bir düşüşle 2019 öncesi düzeyine geri gelmiştir. KCIYKS da 2017 ilk çeyreği ve 2018 son çeyreği arasında bir çanak yapmış ve 2019 başı itibariyle azalan bir görüntü sergilemiştir. KKBOKS 2020 başı itibariyle dibi görmüş 2021 yılı sonu itibariyle tepe yapmıştır. Ardından ortalamaya yakın bir seyre doğru azalmıştır. PSS ise 2018 ortalarından itibaren azalış göstermektedir.

ARDL Modeli

Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (ARDL) modeli, bir zaman serisi yapısı içinde değişkenler arasındaki hem uzun hem de kısa ilişkileri incelemek için yaygın olarak kullanılan bir ekonometrik metodolojidir. Araştırmacıya özellikle serilerin düzeyde durağan olmadıkları durumda avantaj sağlar ve değişkenler arasındaki uzun vadeli ve kısa vadeli dinamikleri

yakalamayı amaçlar. Bu modeli uygulamadan önce, değişkenlerin durağan olup olmadığını belirlemek için birim kök testlerinden faydalanılır. Değişkenlerin durağanlık mertebelerinin (ikinci seviyede durağan olunması hariç) farklı olması durumunda eşbütünleşmeyi test etmek için ARDL kullanılır. Bu özelliği ile model, daha önce tanıtılan eşbütünleşme testlerinden daha fazla esneklik sağlar.

Bu yaklaşım, ilk olarak Pesaran ve Shin (1995) tarafından ortaya konmuştur ve genellikle literatürde “Sınır Testi” yaklaşımı olarak da bilinir. Sonrasında Pesaran vd. (1999) ve Pesaran vd. (2001) makaleleri ile model daha da geliştirilmiş ve böylelikle eşbütünleşmeyi test etmek için daha pratik olan doğrusal bir model tasarlanmıştır (Yigit ve Canoz, 2021).

Bu yaklaşımda değişkenler arasında uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisi kurmak için araştırmacıların izlemesi gerekli olan iki adım bulunmaktadır. İlk olarak, tüm değişkenlerin uzun vadeli bir eşbütünleşme ilişkisine sahip olup olmadığı kontrol edilir. Bu durum “Sınır Testi” kullanılarak yapılır. Uzun vadeli bir eşbütünleşme ilişkisi tespit edilirse, bağımsız değişkenler için ARDL modelinin uzun vadeli katsayı çıktısını incelenir. Ek olarak ARDL modeli kısa vadeli bağlantıları da belirleyebilir, bu özelliği onun hata düzeltme modeli kategorisinde yer almasını da sağlar. Bu durumdan ötürü, kısa dönem ilişkisi için hata düzeltme teriminin (ECT) kontrol edilmesi gerekmektedir. Buna göre ECT katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olması, işaretinin eksi olması ve katsayı değerinin 0 ile -1 arasında olması gerekmektedir. ECT, uzun dönemli ilişkide hata terimlerinin önceki döneme ait gecikmesini içeren değerdir. Kısa vadedeki bir dengesizliği uzun vadede ne ölçüde düzelterceğini de ifade etmektedir.

Modele hem içsel hem de dışsal değişkenler için gecikme uzunlukları eklenir. Böylelikle modelin içsellik sorunu da ortadan kalkmaktadır. Bu sayede model daha güvenilir ve tutarlı sonuçlar sunmaktadır. Gecikme uzunluğu genellikle VAR modelinde yer alan bilgi kriterleri veya otomatik seçimle belirlenebilir.

ARDL modeli hem otoregresif (AR) hem de dağıtılmış gecikme (DL) terimlerini içerir ve matematiksel bir şekilde aşağıdaki gibi ifade edilir:

$$Y_t = \alpha + \sum_{i=1}^p \beta_i Y_{t-i} + \sum_{i=0}^q \delta_i X_{t-i} + \sum_{i=0}^r \gamma_i D_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

Burada “ Y_t ”: t zamandaki bağımlı değişkeni, “ X_t ”: t zamandaki bağımsız değişkeni, “ D_t ”: Y ve X arasındaki ilişkideki potansiyel yapısal kırılmaları veya değişiklikleri açıklayan bir kukla değişkenler kümesini, “ α ”: sabit terimi, “ β , δ ve γ ”: sırasıyla otoregresif, dağıtılmış gecikme ve kukla değişkenlere karşılık gelen katsayıları temsil etmektedir. “p, q ve r” ise otoregresif, dağıtılmış gecikme ve kukla terimler için gecikme uzunluklarıdır.

Çalışma kapsamında analiz edilecek değişkenler, Tablo 1’de gruplandığı üzere aşağıdaki şekilde ARDL ile modellenecektir:

- MODEL 1: KBOKS = f(GRI, GEPU)
- MODEL 2: KCIYKS = f(GRI, GEPU)
- MODEL 3: KKBOKS = f(GRI, GEPU)
- MODEL 4: PSS = f(GRI, GEPU)

- MODEL 1:
 $KBOKS = \alpha_0 + \alpha_1 GRI_i + \alpha_2 GEPU_i + \varepsilon_{1i}$
- MODEL 2:
 $KCIYKS = \varphi_0 + \varphi_1 GRI_i + \varphi_2 GEPU_i + \varepsilon_{2i}$
- MODEL 3:
 $KKBOKS = \vartheta_0 + \vartheta_1 GRI_i + \vartheta_2 GEPU_i + \varepsilon_{3i}$
- MODEL 4:
 $PSS = \delta_0 + \delta_1 GRI_i + \delta_2 GEPU_i + \varepsilon_{4i}$

4. BULGULAR

Birim Kök Testi Sonuçları

ARDL temel olarak hem I(0) hem de I(1) değişkenlerini işlemek için tasarlanmıştır. Ancak bağımsız değişkenler arasında I(2) değişkenin bulunmaması gereklidir. Burada, durağanlık sınaması için literatürde sıklıkla kullanılan ADF (Augmented Dickey-Fuller) birim kök testi kullanılmıştır. Teste ilişkin detaylar Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 3: Değişkenlere Ait ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzy		1. Fark		Durağanlık
	t-İstatistik	Olasılık	t-İstatistik	Olasılık	Düzeyi
KBOKS	-2,109	0,242	-3,499	0,015**	I(1)
KCIYKS	-1,284	0,628	-6,160	0,000**	I(1)
KKBOKS	-3,016	0,041**			I(0)
PSS	-0,355	0,908	-6,368	0,000**	I(1)
GEPU	-1,415	0,566	-6,633	0,000**	I(1)
GRI	-4,043	0,030**			I(0)

Not: Model kesişim içermektedir.

** %5 anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 2’deki birim kök testi sonuçlarına bakıldığında, KKBOKS ve GRI değişkenlerinin test istatistiklerinin olasılık değerleri %5 anlamlılık seviyesinden düşüktür. Bu durumda bu değişkenler düzeyde durağandır, yani birim kök içermemektedir ($0,041 < 0,05$ ve $0,030 < 0,05$). Diğer değişkenlerin ise birinci farkları alındığında durağan hale geldikleri anlaşılmaktadır. Farklı mertebelerden durağan olmaları, değişkenlerin ARDL modeli ile analiz edilmesinin önünü açmaktadır.

Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

ARDL modelinde içsel ve dışsal değişkenler için optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi VAR modelinde çözülebilmektedir. Akaike, Schwarz ve Hannan-Quinn gibi bilgi kriterleri VAR modelindeki optimum gecikme uzunluğunun tespit edilmesine yardımcı olurlar. En küçük değeri veren gecikme sayısı, en uygun gecikme uzunluğu olarak adlandırılır. Bu sürece ilişkin ayrıntılar Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 4: En Uygun Gecikme Uzunluğu

Modeller	Gecikme	AIC	SC	HQ
MODEL 1	0	8,710	8,837	8,756
	1	6,468*	6,975*	6,652*
	2	6,716	7,603	7,037
	3	6,833	8,100	7,291
MODEL 2	0	7,820	7,947	7,866
	1	4,065*	4,572*	4,248*
	2	4,299	5,185	4,619
	3	4,448	5,714	4,906
MODEL 3	0	8,104	8,231	8,150
	1	6,300*	6,806*	6,483*
	2	6,446	7,333	6,767
	3	6,721	7,987	7,179
MODEL 4	0	8,662	8,789	8,708
	1	6,356*	6,863*	6,539*
	2	6,730	7,616	7,050
	3	6,822	8,089	7,280

AIC: Akaike bilgi kriteri; SC: Schwarz bilgi kriteri; HQ: Hannan-Quinn bilgi kriteri

* En uygun gecikme uzunluğunu gösterir.

Maksimum 3 gecikmeye kadar izin veren VAR modelinde AIC, SC ve HQ kriterlerinin tamamı her model için birinci gecikmeyi en uygun olarak belirlemiştir. Fakat birinci gecikmenin optimum olduğunu söyleyebilmek için bu gecikmede otokorelasyon ve değişen varyans gibi tanısıl testlerin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Tanısal Testler

Otokorelasyon, Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM test ile, değişen varyans ise Breusch-Pagan-Godfrey testi ile sınanmıştır ve testlerin detayları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5: Tanısal Testler

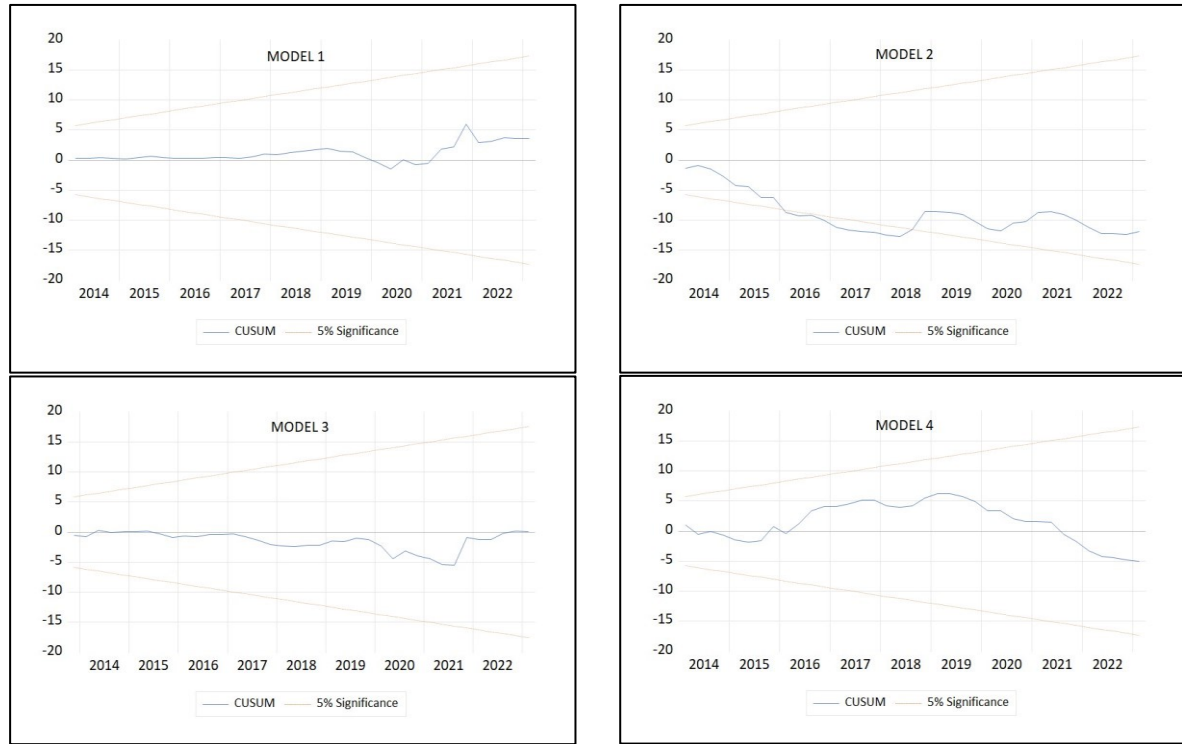
Modeller	Otokorelasyon		Değişen Varyans	
	F-istatistik	Olasılık	F-istatistik	Olasılık
Model 1	1,585	0,219	1,038	0,448
Model 2	0,016	0,983	1,708	0,148
Model 3	0,234	0,792	1,397	0,258
Model 4	0,012	0,912	0,649	0,630

Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM testi sonucu, hata teriminin ardışık değerleri arasında otokorelasyon sorununun bulunmadığını ($p>0,05$) ve Breusch-Pagan-Godfrey testi sonucu, hata teriminin varyansının homoskedastik ($p>0,05$) olduğunu göstermektedir.

Yapısal Kırılmanın Test Edilmesi

ARDL modelindeki yapısal kırılmaların test edilmesi, değişkenler arasındaki ilişkilerin saptanması ve çıktı sonuçlarının güvenilirliği açısından önemlidir. Şayet tahmin edilen ARDL modelinde yapısal kırılmalar varsa, bunların olduğu dönemlere 1 olmayan dönemlere 0 atanarak bir kukla değişken oluşturulur. Kukla değişken de modele dahil edilerek analiz tekrar edilir. Kukla değişken vasıtasıyla mevcut yapısal kırılmalar giderilmeye çalışılır. Brown vd. (1975) tarafından geliştirilen CUSUM testi ile yapısal kırılmaların varlığı tespit edilebilir. CUSUM testine ilişkin sonuçlar Grafik 2’de sunulmaktadır.

Model 2 dışındakilerde yapısal kırılmaya rastlanmazken, söz konusu model için kukla değişken oluşturularak bu durum giderilmiştir (Bakınız Grafik 3). Grafik 2’de görüldüğü üzere, Model 1, 3 ve 4 için CUSUM testi bulgularında iki kritik sınır çizgisi arasında çizilen eğri bu çizgilerin dışına taşmamaktadır. Bu sonuç modelde yapısal kırılmanın olmadığı anlamına gelmektedir.

Grafik 2: Modeller için Cusum Testi Sonuçları

Sınır Testi

Sınır testi le değişkenler arasındaki uzun dönemlinin ilişkisinin tespiti yapılır ve bunun için model bir F-istatistik değeri hesaplar. Bu değer ile Pesaran vd. (2001) tarafından kaleme alınan çalışmadaki tablo kritik değerleri karşılaştırılır. Tablo 5'teki F-istatistik değerleri, tüm anlamlılık düzeylerinde üst sınırların da üzerindedir. Bu bulgu, değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünleşmenin varlığına işaretler.

Tablo 6: Sınır Testi Sonuçları

Modeller	F-istatistik	%10		%5	
		I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
Model 1	3,912*	2,630	3,350	3,100	3,870
Model 2	4,290**	2,370	3,200	2,790	3,670
Model 3	4,523**	2,630	3,350	3,100	3,870
Model 4	4,688*	2,630	3,350	3,100	3,870

*%10 anlamlılık ve **%5 anlamlılık

Kısa Dönem Tahmini

Seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisi ispatlandığında, sırasıyla kısa ve uzun dönemdeki katsayıların belirlenmesi işlemine geçilebilir.

Tablo 6'daki "ECT(-1)" eşbütünleşme katsayısını temsil etmekte ve serilerin uzun dönemli ilişkisindeki hata terimlerinin bir dönem önceki gecikmesini içermektedir. Başka bir deyişle, hata düzeltme teriminin katsayısıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, ECT katsayısı her model için negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

ARDL modelin kısa dönem katsayıları incelendiğinde;

- Model 1'de "Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi" ile "Jeopolitik Risk Endeksi" "Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı" değişkenine kısa dönemde etki etmemektedir.
- Model 2'de "Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi" değişkenindeki 1 birimlik artış "Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı" değişkenini kısa dönemde 0,154 puan artırmaktadır (0,049<0,05).
- Model 3'te "Jeopolitik Risk Endeksi" değişkenindeki 1 birimlik artış "Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı" değişkenini kısa dönemde 0,229 puan artırmaktadır (0,039<0,05).
- Model 4'te "Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi" ile "Jeopolitik Risk Endeksi" "Protestolu Senet Sayısı" değişkenine etki etmemektedir.

Tablo 7: ARDL Modeli Kısa Dönem Formu

Modeller	Değişken	Katsayılar	Std, Hata	t-istatistik	Olasılık
Model 1	D(GRI)	0,065	0,119	0,550	0,585
	D(GEPU)	-0,166	0,302	-0,552	0,584
	ECT(-1)	-0,376	0,114	-3,276	0,002**
Model 2	D(GRI)	0,053	0,032	1,660	0,105
	D(GEPU)	0,154	0,075	2,038	0,049**
	D(KUKLA2)	-0,692	0,156	-4,426	0,000**
	ECT(-1)	-0,176	0,035	-4,910	0,000**
Model 3	D(GRI)	0,229	0,107	2,135	0,039**
	D(GEPU)	-0,363	0,239	-1,516	0,137
	ECT(-1)	-0,660	0,152	-4,335	0,000**
Model 4	D(GRI)	0,045	0,050	0,894	0,376
	D(GEPU)	0,063	0,118	0,534	0,596
	ECT(-1)	-0,162	0,048	-3,313	0,002**

*%10 anlamlılık ve **%5 anlamlılık

Uzun Dönem Tahmini

Kısa dönem analizinin ardından, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki uzun dönemli ilişkilerine dair detaylar Tablo 7’de sunulmuştur. Buna göre;

- Model 1’de “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” ile “Jeopolitik Risk Endeksi” “Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı” değişkenine uzun dönemde etki etmemektedir.
- Model 2’de “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” değişkenindeki 1 birimlik artış “Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı” değişkenini uzun dönemde 1,073 puan azaltmaktadır (0,000<0,05).
- Model 3’te “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” değişkenindeki 1 birimlik artış “Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı” değişkenini uzun dönemde 0,669 puan azaltmaktadır (0,000<0,05).
- Model 4’te “Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi” değişkenindeki 1 birimlik artış “Protestolu Senet Sayısı” değişkenini uzun dönemde 1,335 puan azaltmaktadır (0,007<0,05).

Tablo 8: ARDL Modeli Uzun Dönem Formu

Modeller	Değişken	Katsayılar	Std, Hata	t-istatistik	Olasılık
Model 1	GRI	-0,490	0,475	-1,032	0,308
	GEPÜ	-0,069	0,345	-0,201	0,841
	C	0,014	0,319	0,045	0,964
Model 2	GRI	0,355	0,214	1,653	0,107
	GEPÜ	-1,073	0,236	-4,531	0,000**
	KUKLA2	-0,201	0,485	-0,415	0,680
	C	-0,415	0,268	-1,543	0,131
Model 3	GRI	0,260	0,172	1,512	0,138
	GEPÜ	-0,699	0,176	-3,969	0,000**
	C	-0,014	0,169	-0,086	0,931
Model 4	GRI	0,164	0,331	0,495	0,622
	GEPÜ	-1,335	0,471	-2,830	0,007**
	C	-0,257	0,352	-0,730	0,469

*%10 anlamlılık ve **%5 anlamlılık

Özetle;

- Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı hem uzun hem de kısa vadede Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi ve Jeopolitik Risk Endeksinden etkilenmemektedir.
- Karşılıksız Çek İşlemi Yapılan Kişi Sayısı, Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi ile kısa vadede pozitif, uzun vadede ise negatif ilişkilidir.
- Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı, Jeopolitik Risk Endeksi ile kısa vadede pozitif, Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi ile uzun vadede negatif ilişkilidir.
- Protestolu Senet Sayısı, sadece uzun dönemde Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi ile negatif ilişkilidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada küresel ekonomik, politik ve jeopolitik risklerin bireysel ve kurumsal finansal işlemlere etkisi araştırılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarında elde edilen bulgular şu şekildedir.

Bireysel kredi borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı hem uzun hem de kısa vadede küresel ekonomik ve politik risk endeksi ve jeopolitik risk endeksinden etkilenmemiştir. Bunun temel nedenleri şu şekilde ifade edilebilir; Türkiye'nin 2012-2019 döneminde genel ekonomik koşullarının görece stabil olması, bireylerin mali durumlarını etkilemiş olabilir. Ekonomik büyüme, istikrarlı istihdam ve düşük enflasyon gibi faktörler kredi borçlarını ödeme kapasitesini arttırmış olabilir. Türkiye'nin bu dönemde etkili bir makroekonomik yönetim sergilemiş olması, enflasyon, faiz oranları ve döviz kurları gibi faktörlerin kontrol altında tutulmasına yardımcı olmuş olabilir. Bankaların sıkı kredi politikaları ve etkili risk denetimi, bireylerin kredi kullanımını daha dengeli hale getirmiş ve ödeme güçlüğü yaşama olasılığını azaltmış olabilir. Türkiye'nin jeopolitik açıdan göreceli bir istikrar içinde olması, bireylerin ekonomik faaliyetlerini ve kredi kullanımını etkilemiş olabilir. Türkiye'nin küresel ekonomik ve politik risklere karşı direncinin güçlü olması veya bu risklerin Türkiye ekonomisine sınırlı bir etkisi olması durumu gerçek kişi sayısının uzun ve kısa vadede belirli endekslerden etkilenmemesine katkıda bulunmuş olabilir.

Bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı, jeopolitik risk endeksi ile kısa vadede pozitif, küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile uzun vadede negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun temel nedenleri şu şekilde ifade edilebilir; Jeopolitik riskler genellikle kısa vadeli belirsizliklere neden olabilir. Bu belirsizlikler, bireylerin harcamalarını ve ödemelerini etkileyebilir. Özellikle kredi kartı borçları genellikle kısa vadeli finansman araçlarıdır, bu nedenle jeopolitik belirsizliklerin etkisi daha çabuk hissedilebilir. Küresel ekonomik ve politik riskler genellikle daha uzun vadeli ekonomik etkilere neden olabilir. Bu riskler, makroekonomik göstergeleri ve uzun vadeli ekonomik istikrarı etkileyebilir. Uzun vadeli belirsizlik, bireylerin kredi kartı borçlarına olan güvenlerini azaltabilir. Küresel ekonomik riskler genellikle faiz oranlarını etkiler. Uzun vadeli risk artışları genellikle faiz oranlarını yükseltebilir, bu da kredi kartı borcu olan bireylerin ödeme güçlüğü yaşamasına neden olabilir. Küresel risklere bağlı olarak bireylerin borç yapıları ve kredi kullanım alışkanlıkları değişebilir. Kısa vadeli belirsizlikler, bireyleri daha fazla borçlanmaya yönlendirebilir. Bu nedenlerin kombinasyonu, jeopolitik risk endeksi ile kısa vadeli pozitif, küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile uzun vadeli negatif ilişkiyi açıklayabilir.

Literatürde elde edilen sonuçlar ile benzer olan ve olmayan çalışmalar mevcuttur. NguyenHuu ve Örsal (2023) yaptıkları çalışmada gelişmekte olan ekonomilerde döviz

piyasaları, bankacılık sektörü ve borç piyasası, jeopolitik gerilimlerin borsaya göre daha ciddi sonuçlarına maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Lu vd., (2020) yaptıkları çalışmada jeopolitik risklerin finansal kalkınma üzerindeki etkisini (özel sektöre verilen yurt içi kredilerle ölçülen) 18 gelişmekte olan piyasayı içeren bir panel veri seti ile incelemişlerdir. Bulgulara göre jeopolitik risklerin yurt içi krediler üzerindeki olumsuz etkisi istatistiksel ve ekonomik açıdan güçlü olarak tespit edilmiştir. Demir ve Danışman (2021) çalışmalarında ekonomik belirsizliğin ve jeopolitik risklerin banka kredi büyümesi üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışma 2010-2019 dönemini kapsamakta ve 19 ülkeden 2439 bankadan oluşmaktadır. Çalışma bulguları; ekonomik belirsizliğin genel banka kredi büyümesinde önemli bir düşüşe neden olduğunu gösterirken, jeopolitik risklerin bu kadar önemli bir genel etkisi belgelenmemiştir. Bordo vd., 2016, Chi ve Li, 2017 ve Hu ve Gong (2019) ekonomik belirsizliğin bankaların kredi büyümesine zarar verdiği sonucuna ulaşmışlardır. Negatif ilişki makro düzeyde Çağlayan ve Xu, (2019) ve Gozgor vd., (2019) tarafından da doğrulanmıştır.

Karşılıksız çek işlemi yapılan kişi sayısı, jeopolitik risk endeksi ile kısa vadede pozitif, küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile uzun vadede negatif ilişkilidir. Bunun temel nedenleri şu şekilde ifade edilebilir;. Belirsizlik, işletmelerin ve bireylerin finansal kararlarını ertelemelerine ve daha temkinli bir tutum benimsemelerine neden olabilir. Bu durum, karşılıksız çek işlemleri gibi finansal sorumlulukları yerine getirmekte zorlanan kişi sayısını artırabilir. Uzun vadeli olarak, ekonomik ve politik istikrar genellikle iş dünyası ve bireylerin finansal kararları üzerinde olumlu bir etki yapar. Uzun vadeli ekonomik istikrar, işletmelerin daha güvenli ve sürdürülebilir finansal kararlar almasına yol açabilir, bu da karşılıksız çek işlemi yapma oranlarını düşürebilir. Küresel ekonomik riskler genellikle faiz oranlarını etkileyebilir. Kısa vadeli ekonomik belirsizlikler arttığında, genellikle faiz oranları yükselir. Bu durum, kişilerin kredi koşullarının zorlaşmasına ve karşılıksız çek işlemlerinin artmasına neden olabilir. Küresel ekonomik risklerin uzun vadeli negatif etkisi genellikle işsizlik oranlarını artırabilir. İşsizlik oranlarının artması, karşılıksız çek işlemi yapma eğiliminde olan kişilerin sayısını artırabilir. Küresel ekonomik riskler, Türkiye'nin dış ticaretini ve ekonomik ilişkilerini etkileyebilir. Dış ticaretteki belirsizlikler ve zorluklar, işletmelerin ve bireylerin finansal durumlarını olumsuz etkileyebilir. Bu faktörlerin kombinasyonu, Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi ile kısa vadeli pozitif, uzun vadeli ise negatif bir ilişkiyi destekleyebilir.

Protestolu senet sayısı, sadece uzun dönemde küresel ekonomik ve politik risk endeksi ile negatif ilişkilidir. Küresel Ekonomik ve Politik Risk Endeksi, genellikle yatırım ve ticaret iklimindeki belirsizlikleri yansıtabilir. Yüksek ekonomik ve politik riskler, işletmelerin ve bireylerin finansal kararlarını ertelemelerine veya daha temkinli bir tutum benimsemelerine neden olabilir. Bu durum, özellikle uzun vadede, protestolu senet sayısını artırabilir. Yüksek ekonomik ve politik riskler genellikle finansal piyasalarda dalgalanmalara ve likidite sorunlarına yol açabilir. İşletmeler ve bireyler, ödemelerini zamanında yapma konusunda zorlanabilir, bu da protestolu senet sayısının artmasına neden olabilir. Küresel ekonomik riskler genellikle döviz kuru dalgalanmalarına yol açabilir. Bu durum, özellikle dövizle borçlanan veya dövizle ticaret yapan işletmeler için finansal zorluklara neden olabilir, bu da senetlerin protesto edilme olasılığını artırabilir. Küresel ekonomik risklerin uzun vadeli negatif etkileri, genellikle ekonomik istikrarsızlığı artırabilir. Bu durum, işletmelerin ve bireylerin mali zorluklar yaşamasına ve protestolu senet sayısının artmasına neden olabilir.

Literatürde elde edilen sonuçları destekleyen çalışmalar mevcuttur. Örneğin küresel, politik ve jeopolitik risklerin kurumsal ödemeleri olumsuz etkilediğini araştıran çalışmalara göre; daha yüksek jeopolitik riskin daha az kurumsal ödemeye ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu risklerin nakit akışı belirsizliğini artırabileceği ve finansal sıkıntı riskini yükselteceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışmalar bu risklerin hisse senedi getirilerini düşürdüğünü ve

sermaye piyasası oynaklığını artırdığını (Bloom, 2009 ; Brounen ve Derwall, 2010 ; Chesney, Reshetar ve Karaman, 2011) bu da daha fazla nakit akışı belirsizliğine yol açtığını ifade etmektedirler. Ayrıca olumsuz jeopolitik olayların neden olduğu belirsizliğin üretkenlik, çıktı veya satış hacminde dramatik bir düşüşle ilişkili olduğunu öne süren hem teorik hem de ampirik kanıtlar sunmaktadır (Abadie ve Gardeazabal, 2003 ; Abadie ve Gardeazabal, 2019 ; Caldara vd., 2016; 2009 ; Caldara ve Iacoviello, 2022). Bu doğrultuda bu risklerden kaynaklanan üretkenlik veya satış hacmindeki azalma, nakit akışı riskini daha da artırabilecektir. Öte yandan, küresel, politik ve jeopolitik risklerin neden olduğu artan belirsizlik, dış finansman maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır (Francis, Hasan ve Zhu, 2014 ; Pástor ve Veronesi, 2012 , Pástor ve Veronesi, 2013), bu da finansal kısıtlamaların sıkılaşmasına yol açmaktadır (Wang vd., 2019). Dolayısıyla nakit akışı belirsizliği ve finansal sıkıntı riski daha yüksek olan firmaların iç fonlara bağımlı olma ve dolayısıyla hissedarlara daha az servet dağıtma olasılıkları yüksek olacak ve ayrıca ödemeler aksayacaktır (Caldara ve Iacoviello, 2022 ; Hao vd., 2020; Bliss vd., 2015 ; Pan, 2019 ; Lee vd., 2021).

Bu çalışmada elde edilen bulgular ve literatür çalışmalarının sonuçlarına göre küresel ekonomik, politik ve jeopolitik risklerin bireysel ve kurumsal finansal işlemlere etkisinin oldukça önemlidir. Bu riskler, finansal piyasaları, yatırımları ve ekonomileri derinden etkilemektedir. Bu etkiler şu şekilde özetlenebilmektedir; Küresel ekonomik riskler, finansal piyasalarda büyük dalgalanmalara yol açabilir. Varlık değerlerinde ani düşüşler veya yükselişler yaşanabilir. Bireyler ve kurumlar, portföylerini bu dalgalanmalara karşı çeşitlendirerek koruma sağlamalıdır. Jeopolitik riskler, merkez bankalarının faiz oranlarını etkileyebilir. Faiz oranlarının yükselmesi, kredi maliyetlerini artırarak bireysel ve kurumsal yatırımları etkileyebilir. Politik istikrarsızlık, yatırımcıların karar alma süreçlerini etkileyebilir. Uzun vadeli planlamaları zorlaşabilir ve yatırımlar ertelenebilir. Bireyler ve kurumlar, politik gelişmeleri yakından izlemeli ve stratejilerini buna göre ayarlamalıdır.

Bu etkiler doğrultusunda geliştirilen öneriler ise şu şekildedir;

- Bireysel ve kurumsal yatırımcılar, portföylerini çeşitlendirmeli, farklı varlık sınıflarına yatırım yaparak risklerini dağıtmalı ve dengeli bir portföy oluşturmalıdır.
- Finansal piyasalardaki riskleri yönetmek için etkili risk yönetimi stratejileri benimsemeli, Stop-loss emirleri gibi araçlar kullanılarak riskler minimize edilmelidir.
- Piyasalardaki gelişmeleri anlamak için güncel haber ve analizler yakından takip edilmelidir.
- Yatırımların daha bilinçli yapılması ve risklerden arındırılması için yatırım danışmanlarından destek alınmalıdır.
- Bireyler ve kurumlar, finansal planlamalarını yaparken, olası kriz dönemlerini göz önünde bulundurmalı ve ihtiyatlı bir şekilde hareket etmelidir.

Sonuç olarak, küresel ekonomik, politik ve jeopolitik riskler, finansal piyasalarda ve ekonomilerde ciddi etkiler yaratabilecek önemli faktörlerdir. Bu risklere karşı hazırlıklı olmak, etkin risk yönetimi stratejileri benimsemek ve doğru finansal planlamalar yapmak, bireysel ve kurumsal yatırımcılar için kritik öneme sahiptir. Bu tür olayların, hem ulusal hem de küresel düzeyde ekonomi, politika ve güvenlik gibi alanlarda derinlemesine analiz edilmesi önemlidir.

Bu çalışma, gelecekteki politika oluşturma ve kriz yönetim stratejileri için değerli bilgiler sağlayacaktır. Ayrıca finansal kararlar ve politika oluşturma süreçlerinde rehberlik sağlayacak ve ekonomik istikrarın korunmasında önemli bilgiler sunacaktır. Çalışma Türkiye ve 2012-2023 dönemi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmada kredi kartı, bireysel kredi, çek ve senet kişi sayısı ile baz alınmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bağımlı değişkenler çeşitlendirilebilir, araştırmanın örnekleme genişletilebilir, ülke karşılaştırmaları yapılabilir ve incelenen dönemler farklılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *American economic review*, 93(1), 113-132.
- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European Economic Review*, 52(1), 1–27.
- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2019). Terrorism and the world economy. In *Transnational Terrorism* (pp. 283-310). Routledge.
- Abdel-Latif, H., & El-Gamal, M. (2019). Antecedents of war: The geopolitics of low oil prices and decelerating financial liquidity. *Applied Economics Letters*, 26(9), 765–769.
- Adra, S., Gao, Y., Huang, J., & Yuan, J. (2023). Geopolitical risk and corporate payout policy. *International Review of Financial Analysis*, 87, 102613.
- Al-Mamun, A., SalahUddin, G., Suleman, M. T., & Kang, S. H. (2020). Geopolitical risk, uncertainty and Bitcoin investment. *Physica A Statistical Mechanics and its Applications*, 540, 123107.
- Apergis, N., Bonato, M., Gupta, R., & Kyei, C. (2017). Does geopolitical risks predict stock returns and volatility of leading defense companies? Evidence from a nonparametric approach. *Defence and Peace Economics*, 29(6), 684–696.
- Baker, S. R., & Bloom, N. (2013). *Does uncertainty reduce growth? Using disasters as natural experiments* (No. w19475). National Bureau of Economic Research.
- Baker, S.R., Bloom, N., Davis, S.J., (2016). Measuring economic policy uncertainty. *The Quarterly Journal of Economics* 131, 1593–1636.
- Beckmann, J., & Czudaj, R. (2017). Exchange rate expectations and economic policy uncertainty. *European journal of political economy*, 47, 148-162.
- Bekaert, G., Harvey, C. R., Lundblad, C. T., & Siegel, S. (2014). Political risk spreads. *Journal of International Business Studies*, 45, 471-493.
- Belke, A., & Osowski, T. (2019). International effects of euro area versus US policy uncertainty: A FAVAR approach. *Economic inquiry*, 57(1), 453-481.
- Berger, T., Grabert, S., & Kempa, B. (2017). Global macroeconomic uncertainty. *Journal of Macroeconomics*, 53, 42-56.
- Bloom, N. (2009). The impact of uncertainty shocks. *Econometrica*, 77(3), 623–685.
- Bloom, N. (2009). The impact of uncertainty shocks. *econometrica*, 77(3), 623-685.
- Bordo, M. D., Duca, J. V., & Koch, C. (2016). Economic policy uncertainty and the credit channel: Aggregate and bank level US evidence over several decades. *Journal of Financial stability*, 26, 90-106.
- Bouoiyour, J., Selmi, R., Hammoudeh, S., & Wohar, M. E. (2019). What are the categories of geopolitical risks that could drive oil prices higher? Acts or threats?. *Energy Economics*, 84, 104523.
- Brounen, D., & Derwall, J. (2010). The impact of terrorist attacks on international stock markets. *European Financial Management*, 16(4), 585–598.

- Brown, R. L., Durbin, J., & Evans, J. M. (1975). Techniques for testing the constancy of regression relationships over time. *Journal of the Royal Statistical Society Series B: Statistical Methodology*, 37(2), 149-163.
- Butler, K. C., & Joaquin, D. C. (1998). A note on political risk and the required return on foreign direct investment. *Journal of International Business Studies*, 29(3), 599–607.
- Caglayan, M., & Xu, B. (2019). Economic policy uncertainty effects on credit and stability of financial institutions. *Bulletin of Economic Research*, 71(3), 342-347.
- Caldara, D., & Iacoviello, M. (2018). Measuring geopolitical risk. In International finance discussion papers 1222.
- Caldara, D., & Iacoviello, M. (2022). Measuring geopolitical risk. *American Economic Review*, 112(4), 1194-1225.
- Caldara, D., & Iacoviello, M. (2022). Measuring geopolitical risk. *American Economic Review*, 112(4), 1194-1225.
- Caldara, D., Fuentes-Albero, C., Gilchrist, S., & Zakrajšek, E. (2016). The macroeconomic impact of financial and uncertainty shocks. *European Economic Review*, 88, 185-207.
- Canoz, I. (2022). The Link between Asset Value and Fear Sentiment during Covid-19 Pandemic. *Sosyoekonomi*, 30(53), 137-153.
- Carney, M. (2016). Uncertainty, the economy and policy.[pdf] London: Bank of England. Available at:[Accessed 24 February 2018].,
- Carrière-Swallow, Y., & Céspedes, L. F. (2013). The impact of uncertainty shocks in emerging economies. *Journal of International Economics*, 90(2), 316-325.
- Carriero, A., Clark, T. E., & Marcellino, M. (2020). Assessing international commonality in macroeconomic uncertainty and its effects. *Journal of Applied Econometrics*, 35(3), 273-293.
- Chesney, M., Reshetar, G., & Karaman, M. (2011). The impact of terrorism on financial markets: An empirical study. *Journal of banking & finance*, 35(2), 253-267.
- Chi, Q., & Li, W. (2017). Economic policy uncertainty, credit risks and banks' lending decisions: Evidence from Chinese commercial banks. *China journal of accounting research*, 10(1), 33-50.
- Crespo Cuaresma, J., Huber, F., & Onorante, L. (2019). *The macroeconomic effects of international uncertainty* (No. 2302). ECB Working Paper..
- Demir, E., & Danisman, G. O. (2021). The impact of economic uncertainty and geopolitical risks on bank credit. *The North American Journal of Economics and Finance*, 57, 101444.
- Francis, B. B., Hasan, I., & Zhu, Y. (2014). Political uncertainty and bank loan contracting. *Journal of Empirical Finance*, 29, 281–286.
- Gozgor, G., Demir, E., Belas, J., & Yesilyurt, S. (2019). Does economic uncertainty affect domestic credits? An empirical investigation. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 63, 101147.
- Hemrit, W. (2022). Does insurance demand react to economic policy uncertainty and geopolitical risk? Evidence from Saudi Arabia. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 47(2), 460-492.

- Hu, S., & Gong, D. (2019). Economic policy uncertainty, prudential regulation and bank lending. *Finance Research Letters*, 29, 373-378.
- Khan, K., Su, C. W., & Tao, R. (2021). Does oil prices cause financial liquidity crunch? Perspective from geopolitical risk. *Defence and Peace Economics*, 32(3), 312-324.
- Lee, C. C., & Lee, C. C. (2020). Insurance activity, real output, and geopolitical risk: Fresh evidence from BRICS. *Economic Modelling*, 92, 207-215..
- Lee, C. C., Lee, C. C., & Li, Y. Y. (2021). Oil price shocks, geopolitical risks, and green bond market dynamics. *The North American Journal of Economics and Finance*, 55, 101309.
- Lee, C. C., Lee, C. C., & Li, Y. Y. (2021). Oil price shocks, geopolitical risks, and green bond market dynamics. *The North American Journal of Economics and Finance*, 55, 101309.
- Lu, Z., Gozgor, G., Huang, M., & Chi Keung Lau, M. (2020). The impact of geopolitical risks on financial development: evidence from emerging markets. *Journal of Competitiveness*, (1).
- Miescu, M. (2019). Uncertainty shocks in emerging economies: a global to local approach for identification.
- Mumtaz, H., & Musso, A. (2021). The evolving impact of global, region-specific, and country-specific uncertainty. *Journal of Business & Economic Statistics*, 39(2), 466-481.
- Mumtaz, H., & Theodoridis, K. (2017). Common and country specific economic uncertainty. *Journal of International Economics*, 105, 205-216.
- NguyenHuu, T., & Örsal, D. K. (2023). Geopolitical risks and financial stress in emerging economies. *The World Economy*.
- Olanipekun, I. O., Güngör, H., & Olasehinde-Williams, G. (2019a). Unraveling the causal relationship between economic policy uncertainty and exchange market pressure in BRIC countries: Evidence from bootstrap panel granger causality. *Sage Open*, 9(2), 2158244019853903.
- Olanipekun, I. O., Olasehinde-Williams, G., & Güngör, H. (2019b). Impact of economic policy uncertainty on exchange market pressure. *Sage Open*, 9(3), 2158244019876275.
- Olasehinde-Williams, G. O., & Balcilar, M. (2022). The effect of geopolitical risks on insurance premiums. *Journal of Public Affairs*, 22(1), e2387.
- Ozturk, E. O., & Sheng, X. S. (2018). Measuring global and country-specific uncertainty. *Journal of international money and finance*, 88, 276-295.
- Pan, W. F. (2019). Geopolitical Risk and R&D investment. *Available at SSRN 3258111*.
- Pastor, L., & Veronesi, P. (2012). Uncertainty about government policy and stock prices. *The journal of Finance*, 67(4), 1219-1264.
- Pástor, L., & Veronesi, P. (2013). Political uncertainty and risk premia. *Journal of financial Economics*, 110(3), 520-545.
- Pesaran, M. H., & Shin, Y. (1995). *An autoregressive distributed lag modelling approach to cointegration analysis* (Vol. 9514). Cambridge, UK: Department of Applied Economics, University of Cambridge.
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of applied econometrics*, 16(3), 289-326.

- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. P. (1999). Pooled mean group estimation of dynamic heterogeneous panels. *Journal of the American statistical Association*, 94(446), 621-634.
- Pfarrhofer, M. (2023). Measuring international uncertainty using global vector autoregressions with drifting parameters. *Macroeconomic Dynamics*, 27(3), 770-793.
- Redl, C. (2017). The impact of uncertainty shocks in the United Kingdom.
- Shen, Y., Shi, X., & Zeng, T. (2017). Global Uncertainty, Macroeconomic Activity and Commodity Price.
- TBB Risk Merkezi, <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>
- Wang, X., Wu, Y., & Xu, W. (2019). Geopolitical risk and investment. *Journal of Money, Credit and Banking, Forthcoming*.
- Yalçınkaya, A. A., Şanlısoy, S., & Aydın, Ü. (2016). Türk bankacılık endüstrisinde performansın belirleyicileri ve politik istikrarsızlık ilişkisi. *Sosyoekonomi*, 24(27), 161-182.
- Yiğit, F., & Canöz, İ. (2021). Determining The Country-Specific Variables Affecting The Market Value of Turkish Eurobonds: NARDL Approach. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(41), 723-74

[https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/4096/Negatif Nitelikli Bireysel Kredi ve Kredi Kartı - Kasım 2023.pdf](https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/4096/Negatif_Nitelikli_Bireysel_Kredi_ve_Kredi_Karti_-_Kasim_2023.pdf)

<https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

<https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

Ekler:

Tablo 9: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	KBOKS	KCIYKS	KKBOKS	PSS	GRI	GEPÜ
Ortalama	84398	12523	86039	65391	0,339	196,189
Medyan	77454	14645	91096	75330	0,320	175,342
Maksimum	234782	27514	147811	93758	0,740	370,154
Minimum	11215	2419	5919	17708	0,090	97,028
Standart Sapma	33300	6957	26144	23273	0,139	70,804
Skewness	2,005	-0,069	-0,880	-0,714	0,715	0,447
Kurtosis	11,121	1,935	4,401	2,121	3,227	2,208

KÜRESEL EKONOMİK, POLİTİK VE JEOPOLİTİK RİSKLERİN BİREYSEL VE KURUMSAL FİNANSAL İŞLEMLERE ETKİSİ

Jarque-Bera	146,958	2,067	9,061	5,033	3,752	2,556
Olasılık	0,000	0,356	0,011	0,081	0,153	0,279

Tablo 10: Korelasyon Matrisi*

	GRI	GEPÜ
GRI	1	0,175
GEPÜ	0,175	1

*Spearman Korelasyonu

Grafik 3: Model 2 için Cusum Testi Sonucu

